

УПРАВЛІННЯ ДОХОДАМИ І ВИТРАТАМИ БАНКУ

MANAGEMENT OF INCOME AND EXPENSES OF THE BANK

УДК 336.71-047.64:336.153

Костюк В.А.к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Національний університет біоресурсів і природокористування України**Дятленко В.Є.**магістр
Національний університет біоресурсів і природокористування України

У статті розглянуто загальну сутність доходів і витрат, проаналізовано динаміку та структуру банку. Визначено основні фактори впливу на прибутковість банку. Запропоновано оптимальні шляхи покращення рівня прибутковості банку.

Ключові слова: банк, доходи, витрати, прибуток, прибутковість.

В статье рассмотрена общая сущность доходов и расходов, проанализирована динамика и структура банка. Определены

основные факторы влияния на прибыльность банка. Предложены оптимальные пути улучшения уровня прибыльности.

Ключевые слова: банк, доходы, расходы, прибыль, прибыльность.

The article deals with the general nature of income and expenditure, analyses the dynamics and structure of the bank. The main factors influencing the profitability of the bank are determined. Optimal ways to improve the profitability level are proposed.

Key words: bank, income, expenses, profit.

Постановка проблеми. Основною складовою фінансової стійкості кожного комерційного банку є визначення насамперед його надійності і стабільності. Провідна роль у вирішенні даного питання відводиться формуванню та регулюванню доходів та витрат, які є основними показниками результативності фінансової діяльності банку.

Рівень прибутковості є основою фінансової системи країни, а отже, фінансовий стан банку впливає на фінансове становище країни в цілому. Нині це питання є досить актуальним, внаслідок змін у сфері відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням управління доходами та витратами комерційних банків присвятили свої праці чимало провідних вітчизняних та зарубіжних вчених: Т.Д. Косова, Л.О. Савіна, О.А. Криклій, М.Д. Білик, О.М. Бандурка, М.Я. Коробов, П.І. Орлов, К.Я. Петрова та інші. Однак, за всієї важливості їх результатів, у вітчизняній економічній літературі до останнього часу відсутні комплексні дослідження удосконалення формування доходів та витрат комерційного банку.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування теоретичних положень щодо управління доходів та витрат банку та розробка на цій основі практичних рекомендацій по покращенню рівня прибутковості банку.

Висновки з проведеного дослідження. Визначальною метою діяльності комерційного банку є насамперед його фінансовий результат, який виступає у вигляді прибутку чи збитків.

Результат співставлення доходів та витрат відіграє вкрай важливу роль у діяльності у банку. Він відображає результати всіх видів його діяльності, всіх його активних і пасивних операцій.

Максимізація прибутку необхідна банкам для залучення нового капіталу, який у свою чергу дозволяє збільшити обсяг та підвищити якість наданих банківських послуг. Прибуток стимулює діяльність з розвитку нових та існуючих банківських технологій.

Отже, прибуток є найважливішим показником оцінки діяльності банку. Найважливішим фак-

тором, що впливає на суму всіх видів прибутків банку, є розмір доходів, який отримується у процесі діяльності [1, с. 23].

Доходи – це збільшення економічних вигід протягом звітного періоду у формі припливу або зростання активів та внаслідок надання інших банківських послуг. Також доходи можна пояснити, як зменшення зобов'язань, що спричиняють збільшення капіталу і не є внесками акціонерів.

За рахунок доходів банку покриваються усі його операційні видатки, включаючи адміністративно-управлінські, формується прибуток банку, розмір якого визначає рівень дивідендів, збільшення власних коштів і розвиток пасивних і активних операцій [2, с. 101].

Доходи банку поділяють на дві основні категорії: процентні та непроцентні доходи. Процентні доходи становлять до 70% доходів банку і складаються з:

1. Процентних доходів від надання кредитних послуг;
2. Доходів від інвестицій у цінні папери;
3. Інших процентних доходів.

До процентних доходів банку від надання кредитних послуг належать:

- процентні доходи за кредитами суб'єктам господарської діяльності та фізичним особам;
- доходи за коштами, розміщеними в інших банках та в центральному банку;
- процентні доходи за депозитами в інших банках та за кредитами, наданими іншим банківським установам.

До процентних доходів за цінними паперами відносять:

- процентні доходи за інвестиційними цінними паперами;
- процентні доходи за цінними паперами на продаж.

Іншими процентними доходами вважають:

- доходи від операцій з філіями та іншими установами банку;
- процентні доходи за позабалансовими операціями.

До непроцентних доходів відносяться всі інші доходи, окрім процентних:

1. Комісійні – операційні доходи за наданими послугами, сума яких обчислюється пропорційно сумі активу або зобов'язання чи є фіксованою.

2. Доходи у вигляді дивідендів – дохід, який виникає в результаті використання банком цінних паперів з нефіксованим прибутком.

3. Прибутки від торговельних операцій – результат від операцій з купівлі-продажу різних фінансових інструментів.

4. Інші операційні доходи і витрати – доходи від операцій, що не пов'язані з інвестиційною та фінансовою діяльністю (дохід від оперативного лізингу, штрафи та пені, отримані за банківськими операціями) [6, с. 13].

Витрати банку – це економічна категорія, яка відображає грошово-матеріальні ресурси, що використовуються у процесі формування, впровадження та реалізації банком своїх продуктів і послуг, а також всі інші додаткові ресурси на їх обслуговування та підтримку [3, с. 117].

Витрати банку – це загальна сума грошових коштів, що витрачаються банком у процесі здійснення діяльності щодо залучення коштів та інших видів діяльності. Як і доходи, витрати комерційного банку можна поділити на дві основні групи – процентні (змінні) та непроцентні (відносно постійні) [4, с. 204]. Також у деяких класифікаціях зустрічаються інші витрати.

Процентні витрати становлять найбільшу статтю банківських витрат.

До цієї статті витрат належать:

1. Процентні витрати за коштами до запитання, отриманими від центрального та інших комерційних банків, а також депозитами, розміщеними іншими банками в цьому банку;

2. Процентні витрати за коштами до запитання та строковими депозитами, розміщеними в цьому банку підприємствами, іншими юридичними особами та населенням;

3. Процентні витрати за борговими зобов'язаннями, емітованими банком;

4. Процентні витрати за позабалансовими операціями;

5. Інші процентні витрати.

Загалом усі процентні витрати банку – це відсотки, сплачені клієнтам за вкладками, та процентні виплати за коштами, залученими на грошовому ринку (у тому числі за цінними паперами власної емісії).

Непроцентні витрати банку – витрати, що не пов'язані зі сплатою процентів від залучених банком коштів. Вони складаються з комісійних, витрат на формування спеціальних резервів банку, загальних адміністративних витрат.

1. Комісійні – витрати, сплачені іншим банківським установам за розрахунково-касове та кредитне обслуговування фінансовим посередникам (за розрахунково-касове обслуговування; за операціями з цінними паперами та валютному ринку та інші витрати) [5, с. 79].

2. Витрати на формування спеціальних резервів банку – це витрати на покриття можливих збитків від зниження корисності активів банку та списання безнадійних активів.

3. Загальні адміністративні витрати – операційні витрати, пов'язані із забезпеченням діяльності банків. До них належать витрати на витрати на персонал (основна і додаткова заробітна плата; нарахування на зарплату; матеріальна допомога та інші витрати); амортизація необоротних активів; витрати на утримання та експлуатацію основних засобів і нематеріальних активів (ремонт, страхування), сплата податків та інших обов'язкових платежів, крім податку на прибуток, та інші витрати, спрямовані на обслуговування та управління банком. Дослідимо структуру та динаміку доходів ПАТ «Укресімбанк» за 2014–2016 роки, яка представлена в табл. 1.

Аналіз структури доходів ПАТ «Укресімбанк» протягом 2014–2016 рр. дає змогу визначити такі основні тенденції:

1. Найбільшу питому вагу займають процентні доходи: у 2014 році – 97,19% загального обсягу доходів, що в абсолютному вираженні складає 12 043 145 тис. грн, у 2015 році – 106,80% або 13 202 933 тис. грн, та у 2016 році 79,7% або 13 676 715 тис. грн.

Процентні доходи традиційно є домінуючою складовою валових доходів банківських установ.

Таблиця 1

Структура та динаміка доходів ПАТ «Укресімбанк» за 2014–2016 роки

Показники	2014		2015		2016		Відхилення, % 2016–2014
	тис. грн	питома вага, %	тис. грн	питома вага, %	тис. грн	питома вага, %	
процентні доходи	12 043 145	97,19%	13 202 933	106,80%	13 676 715	79,79%	-17,40%
комісійні доходи	757 008	6,11%	1 355 284	10,96%	1 263 990	7,37%	1,26%
результат від торговельних операцій	-479494	-3,87%	-2 313 373	-18,71%	2 085 977	12,17%	16,04%
інші операційні доходи	70 848	0,57%	117 704	0,95%	115 166	0,67%	0,10%
Разом	12 391 507	100,00%	12 362 549	100,00%	17 141 849	100,00%	x

Це пояснюється тим, що кредитування в різних формах було і залишається основним напрямом банківської діяльності;

2. Комісійні доходи є другим за питомою вагою джерелом банківського прибутку. Питома вага комісійних доходів у загальному обсязі доходів банку за період 2014–2016 рр. також збільшилася із 6,11% до 7,37%, або ж з 757 008 тис. грн до 1 263 990 тис. грн.

Комісійні доходи поступово зростають завдяки розширенню переліку різноманітних банківських операцій, впровадженню нових продуктів і технологій, збільшенню кількості клієнтів і споживачів банківських послуг.

3. Інколи так буває, що деякі статті банківських доходів мають від'ємне значення, зокрема, результат від торговельних операцій. У таких випадках питома вага інших статей може невиправдано зростати.

Результат від торговельних операцій, який є наслідком торгівлі цінними паперами, іноземною валютою та іншими фінансовими інструментами, в 2014–2015 роки приніс збиток у розмірі 479 494 тис. грн і 2 313 373 тис. грн або ж результат у загальній питомій вазі -3,87% та -18,71%.

Тоді, як за результатами 2016 року банк мав тенденцію до покращення і отримав прибуток у розмірі 12,17% або 2 085 977 тис. грн.

4. У інші операційні доходи включаються доходи, що не пов'язані з інвестиційною та фінансовою діяльністю, а саме: дохід від консультаційних послуг фінансового характеру, від оперативного лізингу, штрафи та пені за банківськими операціями.

Частка інших видів доходів особливо не змінюється і перебуває протягом останніх років дослідження на рівні, що не перевищує 1%.

Аналізуючи відхилення, можемо зробити висновок про зменшення відсоткової частини процентних доходів (на 17,40%), незначне збільшення комісійних доходів (на 1,26%) та значне збільшення результату від торговельних операцій (на 16,04%).

Дослідимо структуру та динаміку витрат ПАТ «Укрексімбанк», яка представлена у табл. 2.

Аналіз структури витрат ПАТ «Укрексімбанк» протягом 2014–2016 рр. дає змогу визначити такі основні тенденції:

1. Процентні витрати, питома вага яких коливається в межах 28,11% – 57,55%, є основною статтею банківських витрат. Вони включають витрати, пов'язані з депозитами (до запитання та строковими) й операціями з МВФ; кредитами, отриманими НБУ; простими векселями, ощадними (депозитними) сертифікатами та з іншими цінними паперами власного боргу, що емітовані НБУ; інші процентні витрати.

2. Комісійні витрати протягом досліджуваного періоду стабільно не перевищують 2% валових витрат.

3. Питома вага адміністративних та інших операційних витрат (що включають витрати на персонал, оренду, утримання основних засобів, господарські, комунальні, транспортні витрати тощо) у 2014 році становила 6,86%, у 2015 році – 5,93%, так у 2016 році – 5,55%.

4. Податок на прибуток в 2014–2016 роках має нульове значення.

5. Частка відрахувань у резерви в структурі витрат коливається у межах від 64,39% до 31,96%. Скорочення витрат на формування резервів може свідчити не лише про зменшення обсягу працюючого кредитного портфеля (негативна тенденція), а й про поліпшення його якості (позитивна тенденція).

Аналізуючи відхилення, можемо зробити висновок про тенденцію до збільшення процентних витрат (на 29,44%), незначне збільшення комісійних і адміністративних витрат (на 1,30% і 1,69% відповідно) та значне зменшення відсоткової частини витрат на формування резервів (32,43%)

Слід також відзначити, що, відповідно до принципу прибутковості, доходи банку повинні перевищувати витрати, тому загальна оцінка динаміки витрат банку містить аналіз певних коефіцієнтів (табл. 3).

Дані таблиці 3 свідчать, що банк не дотримувався коефіцієнта дієздатності (при нормі не більше 1) протягом 2014–2016 років, оскільки він

Таблиця 2

Структура та динаміка витрат ПАТ «Укрексімбанк» за 2014–2016 роки

Показники	2014		2015		2016		Відхилення, % 2016 -2014
	тис. грн	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн	питома вага, %	
процентні витрати	7 414 549	28,11%	10 818 378	41,44%	10 446 696	57,55%	29,44%
комісійні витрати	168 253	0,64%	389 601	1,49%	352 117	1,94%	1,30%
Адміністративні та інші операційні витрати, млн грн	1 810 304	6,86%	1 548 949	5,93%	1 552 502	8,55%	1,69%
Податок на прибуток, млн грн	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0,00%
Витрати на формування резервів, млн грн	16 983 952	64,39%	13 350 593	51,14%	5 802 148	31,96%	-32,43%
Разом	26 377 058	100,00%	26 107 521	100,00%	18 153 463	100,00%	x

значно перевищував одиницю, тобто банк продемонстрував збитковість протягом цих років. Хоча, незважаючи на це, за три роки коефіцієнт знизився із 2,13 у 2014 році до 1,06 у 2016, що майже не перевищує норми і має тенденцію до економії.

Таблиця 3

**Загальна оцінка рівня витрат
ПАТ «УКРЕКСІБМАНК» на 01.01.2017**

Показник	2014	2015	2016
Витрати, млн грн	26411642	26107521	18153463
Темп зростання витрат, %	x	-1,15%	-30,46%
Доходи, млн грн	12391507	12362549	17141879
Темп зростання доходів, %	x	-0,23%	38,65%
Коефіцієнт дієздатності	2,13	2,11	1,06
Коефіцієнт режиму економії	x	5	-0,79

Що стосується коефіцієнту режиму економії (повинен бути у нормі менше 1), то за результатами аналізу можемо сказати, що темп зростання витрат значно випереджав темп зростання доходів банків протягом 2014–2015 років, проте, у 2016 році банк знизив всі можливі витрати на 30,46% і збільшив доходи на 38,65%, що є досить позитивною тенденцією.

Оскільки прибуток є одним із найважливіших індикаторів, які характеризують фінансові результати діяльності банків, є матеріальною основою подальшого функціонування та визначення рейтингу на банківському ринку, то утримання його на достатньому рівні необхідно банківським установам для залучення нового капіталу, що дозволяє збільшити обсяги та підвищити якість пропонованих послуг, стимулює удосконалення операцій, зниження витрат і розвиток банківських технологій.

Якщо підсумувати усе вищезазначене, прибуток – підсумковий показник, який описує, з одного боку, достатні утворюючі потоки грошових надходжень для забезпечення нормального рівня прибутковості, а, з іншого боку, виступає у вигляді бар'єрної прибутковості капіталу власника.

Висновки з проведеного дослідження. В умовах підвищення ролі прибутку банку як оцінюючого показника актуальним стає аналіз банківської діяльності з виявленням факторів, що впливають на дохідність банку. До основних факторів, які впливають на прибуток банку, належать дохідність активів та рівень достатності капіталу.

У сфері модернізації механізму кредитування пропонуються наступні заходи:

- використання АБС – при аналізі кредитного портфеля, виявлення та ліквідація сумнівних кредитів. Його впровадження дозволить мінімізувати ризик непогашення кредитів та покращити якість кредитного портфеля;

- зміни в практиці формування резервного фонду;

- виявлення причин погіршення господарської діяльності клієнтів;

- організація контролю на всіх стадіях кредитного процесу;

- методика раннього виявлення сумнівних кредитів, організація роботи з їх ліквідації, включаючи модифікацію кредитних відносин, реалізацію забезпечення, звернення до суду.

Скороченню витрат банку будуть сприяти:

- гармонізація структури ресурсної бази, тобто збільшення частки розрахункових та депозитних рахунків підприємств, організацій, громадян та зменшення частки багатовартісних інструментів (міжбанківських кредитів). Для цього необхідно в банку створити спеціальний підрозділ, який би цілеспрямовано займався тільки ресурсами;

- розумне зменшення непроцентних розходів.

Підводячи підсумки, можна сказати що комерційний банк – основна ланка банківської системи будь-якої цивілізованої держави.

Комерціалізація банків означає переведення кредитного процесу на ресурсний тип його побудови. У зв'язку з цим гостро постає проблема пасивних операцій у банківській справі. Необхідно більш щільно пов'язувати депозитний процент з кон'юнктурою на ринку кредитних відносин (ресурсів) та темпами інфляції, активніше впроваджувати нові депозитні інструменти, а саме – депозитні сертифікати.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Буєвич С. Ю., Королев О. Г. Аналіз фінансових результатів банківської діяльності / Буєвич С. Ю. – Кнорус, 2015. – 160 с.
2. Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності / Парасій-Вергуненко І. М. – К.:КНЕУ, 2013. – 347 с.
3. Економічна енциклопедія: У трьох томах / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2014. – Т. 1. – 864 с. – ISBN 952–620–011–4.
4. Меркулова І. В. Деньги, кредит, банки: учебное пособие / І. В. Меркулова, А. Ю. Лукьянова. – М.: КНОРУС, 2015. – 352 с.
5. Лаврушин О. І. Управление деятельностью коммерческого банка [Текст]: Учебник / О. І. Лаврушин. – М.: Юрист, 2013. – 688 с.
6. Марцин В. С. Методологічні засади формування фінансово-кредитної політики банку в період виходу з кризи / В. С. Марцин // Економіка розвитку, 2013. – № 1(53). – С. 12–16.
7. Офіційний сайт ПАТ «Укрексімбанк» <https://www.eximb.com>

REFERENCES:

1. Buievych S. Yu., Korolev O. H. (2015) Analiz finansovykh rezultativ bankivskoi diialnosti. Knorus, 160 p.

2. Parasii-Verhunencko I. M. (2013) Analiz bankivskoi diialnosti. Kyiv.: KNEU, 347 p. (in Ukrainian).
3. Ekonomichna entsyklopediia: U trokh tomakh (2014) Redkol.: S. V. Mochernyi (vidp. red.) ta in. Kyiv: Vydavnychiy tsentr «Akademiiia». T. 1. 864 p. ISBN 952–620–011–4 (in Ukrainian).
4. Merkulova Y. V. (2015) Denhy, kredyt, banky: uchebnoe posobyе. Moscow: KNORUS. 352 p. (in Russian).
5. Lavrushyn O. Y. (2013) Upravlenye deiatelnostiю kommercheskoho banka [Tekst]: Uchebnyk. Moscow: Yuryst. 688 p. (in Russian).
6. Martsyn V. S. (2013) Metodolohichni zasady formuvannia finansovo-kredytnoi polityky banku v period vykhodu z kryzy. Ekonomika rozvytku. T. 1(53). Pp. 12–16.
7. Ofitsiynyi sait PAT «Ukreksimbank» <https://www.eximb.com>

Kostyuk V.A.

Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer at Department of Banking,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Dyatlenko E.V.,

Master,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

MANAGEMENT OF INCOME AND EXPENSES OF THE BANK

The decisive purpose of a commercial bank is, above all, its financial result, which serves as a profit or loss.

The result of the comparison of income and expenditure plays an extremely important role in the activities of the bank. It reflects the results of all its activities, all its active and passive operations.

Maximization of profit is necessary for banks to attract new capital, which in turn allows increasing the volume and improving the quality of the provided banking services. Profit stimulates the development of new and existing banking technologies.

Hence, profit is the most important indicator of the performance of the bank. The most important factor affecting the sum of all types of income of the bank is the amount of income received in the course of the activity.

Analysing the deviation, we can conclude that the share of interest income (by 17.40%), a slight increase in commission income (by 1.26%), and a significant increase in the result from trade operations (by 16.04%) can be deduced.

Analysing the deviations, we can conclude that there is a tendency to increase interest expenses (by 29.44%), a slight increase in commission and administrative expenses (by 1.30% and 1.69% respectively), and a significant decrease in the percentage of expenses for the formation of reserves (32.43%).

Since profits are one of the most important indicators that characterize the financial performance of banks, it is a material basis for the further functioning and rating in the banking market, then its placement at an adequate level is required by banking institutions to attract new capital, which allows them to increase volumes and improve the quality of the offered services, stimulates the improvement of operations, cost reduction and the development of banking technologies.

Summarizing all the above, profit is a final indicator that describes, on the one hand, sufficient generating cash flows to ensure a normal level of profitability, and, on the other hand, acts as a barrier return on the owner's capital.

In the conditions of increasing the role of the bank's profit as an estimating indicator, an analysis of banking activity is being made relevant to identifying factors that influence the bank's profitability. The main factors influencing the bank's profit include asset yields and the level of capital adequacy.